

Groen-rechts werkt niet

Het nieuwe 'groen-rechtse' plan van de VVD is geheel in lijn met de neoliberale politiek die het milieu niet ten goede komt, zo meent

BRAM BÜSCHER

Win-win is in. Waarom proberen om de verschillende kanten van complexe vraagstukken tegen elkaar af te wegen, als marktinnovaties alle tegenstellingen als sneeuw voor de zon kunnen laten verdwijnen? Dit is de basisstelling van Marc Rutte in zijn Pamflet van een optimist. Groen-rechts - 'milieubehoud-middels-marktwerking' - is volgens Rutte "een manier van denken. Eén die uitgaat van kansen en de vaststelling dat economie en milieu niet tegengesteld zijn." Als je het met Rutte eens bent, dan ben je een optimist die in vooruitgang gelooft. Stel je vraagtekens bij Rutte's analyse dan ben je volgens hem een pessimist die neigt naar "teruggang". Rutte's simplistische retoriek daargelaten, zijn deze groen-rechtse ideeën en de retoriek eromheen vrij algemeen geaccepteerd. Niet alleen de VVD, maar ook andere grote politieke partijen in Nederland hebben hun steentje bijgedragen aan de legitimering van het idee dat marktwerking geschikt is om milieuproblemen op te lossen. Wij hebben de emissiehandel en in de VS is Obama voorstander van 'cap and trade', een systeem waarbij limieten (caps) worden gezet op vervuiling, waarna allerlei (private en publieke) organisaties vervuilingrechten mogen kopen en verkopen als op een markt. In mijn eigen onderzoek naar grensoverschrijdende natuurparken in Zuidelijk Afrika blijkt dat daar ook steeds vaker naar groen-rechtse oplossingen gezocht

wordt om de belangen van de natuur te verenigen met die van de lokale bevolking. Maar in de praktijk is milieubelang lang niet altijd te verenigen met andere belangen.

Prijkaartje

Wat is precies 'groen-rechts' en waarom komt dit het milieu niet ten goede? Groen-rechts introduceert een bepaalde logica in de wijze waarop wij naar het milieu moeten kijken. De ecologische waarde van milieu wordt vervangen door marktwaarde. Vaak wordt hiervoor het milieu in stukjes gehakt, waaraan een prijskaartje wordt gehangen. De waarde van milieu (klimaat, biodiversiteit, ecosystemen, etc.) wordt zo uitgedrukt in economische termen. Het voordeel hiervan is - volgens de theorie - dat het belang van natuur en milieu inzichtelijker wordt en beter af te wegen tegen andere maatschappelijke belangen. Uiteraard past dit denken in een steeds commerciëler wordende wereld. En zodoende wordt groen-rechts, ook door Rutte, 'gemarket' als nieuw, modern en "een revolutie in het denken". Kijk je naar de onderliggende dynamieken die gestimuleerd worden door groen-rechts - bijvoorbeeld het invoeren van competitie, commercialisering en het opleggen van de discipline van een markt - dan blijken dit traditioneel kapitalistische methoden die de afgelopen eeuwen grip op steeds meer aspecten van het leven hebben gekregen. Vanuit dit oogpunt is groen-

rechts een logisch vervolg op 300 jaar oud denken, dat weinig positiefs voor het milieu heeft betekend.

Is er dan niets nieuw aan groen-rechts? Ja zeker wel. Een nieuwe trend, gestimuleerd door groen-rechts, is dat bekende neoliberale methoden van bestuur in een nieuw politiek jasje worden gegoten. Deze nieuwe politieke vormen draaien voornamelijk om het stimuleren van manieren van denken en praten waarin consensus en win-win de norm zijn. Hierbij kan het milieu schijnbaar verenigd worden met de acties en interesses van iedere mogelijke organisatie.

Hierdoor wordt echter het politieke karakter van milieumaatregelen weggemoffeld en het gewenste beeld van maatregelen 'gemarket'. Zo moeten milieumaatregelen in Zuidelijk Afrika niet alleen zorgen voor ontwikkeling, maar ook rekening houden met internationale samenwerking, gender, private en toeristische belangen, terrorisme, etc. Het gevolg is een heel mooi, logisch en vaak simplistisch plaatje op papier, terwijl het verenigen van al deze thema's en organisaties in de praktijk steeds complexer en lastiger haalbaar wordt. Het verschil tussen beeld en realiteit in milieu- en ontwikkelingsbeleid wordt hierdoor vergroot. Dit maakt het vervolgens moeilijker milieuproblemen op waarde te schatten en helpen op te lossen.

Bubbels

Een tweede nieuwe trend van groen-rechts is dat het helpt om neoliberale manieren van opereren steeds verder het publieke domein te laten beheersen. In een 'ecomarkt'-model zijn de staat en niet-gouvernementele organisaties, net als private ondernemingen, afnemers en aanbieders van 'ecodiensten'. Volgens Rutte is het zelfs de belangrijkste taak van de staat om als 'eerste klant' innovatieve

producten te stimuleren. Publiek belang wordt privaat belang en natuur wordt 'natural capital' waaraan zowel de staat, de private sector, als NGO's zoals het Wereldnatuurfonds kunnen 'verdienen'. Uiteraard heeft deze trend voor het milieu grote consequenties. Marktlogica en ecologische logica zijn namelijk niet hetzelfde. In een markt heeft een verkoper er baat bij om kopers te laten geloven dat de marktwaarde hoger is dan hij in werkelijkheid is. Dit levert meer winst op. In een competitieve markt, waar verkopers wedijveren om klanten, wordt geen manier ongebruikt gelaten om dit geloof aan te dikken. Een markt kent dus altijd veel 'aandikking' van de werkelijkheid, wat leidt tot 'waardebubbels'. Zolang het geloof in deze bubbels blijft hoeft het geen probleem te zijn, maar bubbels zullen een keer knappen. De huidige financiële crisis is hiervan een goed voorbeeld. Het gevolg is dat milieubeleid in wezen juist die dynamieken gaat stimuleren die al decennia lang milieuproblemen verder vergroten.

De ecologische logica is enorm complex. Hoe 'meet' je bijvoorbeeld welke effecten welke delen van riviermondingen hebben op het geheel aan ecologische functies? Deze complexiteit, echter, wordt ondergeschikt gemaakt aan de logica van de markt, die ernaar neigt een mooiere of simpelere voorstelling van de werkelijkheid te geven. Groen-rechts geeft daarom al snel een te mooie voorstelling van milieuproblemen. En die bubbel wordt continu gevoed door verdere en diepere marktwerking. Het gevolg is, opnieuw, dat realiteit en beeld steeds verder uit elkaar gaan lopen, waardoor het oplossen van milieuproblemen lastiger wordt.

Gevaarlijk

Omdat weinig mensen dit (proberen te) begrijpen, is het gemakkelijk om jezelf, zoals Rutte, te presenteren als 'optimist'. Immers, als marktlogica de leidraad is, wordt 'marketing' de leidraad voor legitimiteit: zolang mensen maar geloven dat de markt het milieu kan oplossen, kun je

er politiek mee scoren. Helaas voor Rutte en de VVD werkt het milieu niet zo. Het klimaat doet zich niet beter voor dan ze is om zichzelf aan ons te verkopen. Sterker nog, ze heeft in de afgelopen decennia duidelijk laten blijken dat ze hier niet aan meedoet. Dat Rutte en de VVD ondanks alle waarschuwingen stug door willen gaan met hetzelfde falende markt-dogma heeft niks te maken met 'optimisme', 'voortgang' of 'toekomstgericht' zijn.

Groen-rechts zoals voorgestaan door Rutte is een simplistisch, logisch en vooral gevaarlijk vervolg op oud denken, toegepast op nieuwe terreinen en gelegitimeerd door nieuwe vormen van politiek. Er is niks mis met realistisch optimisme. Er is alles mis met dogmatische waanbeelden die serieuze problemen bagateliseren. ■

Bram Büscher is lecturer aan het Institute of Social Studies in Den Haag en onlangs gepromoveerd op een studie naar de grensoverschrijdende natuurparken in Zuidelijk Afrika